

บทที่ 1

บทนำ

1. ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

การพัฒนาประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมา มีการเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างฟุ่มเฟือย ขาดการวางแผนการฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการเพิ่มจำนวนประชากร และความพยายามในการยกมาตรฐานการดำรงชีวิตของมนุษย์ ประกอบกับการนำเอาความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาช่วยพัฒนาการผลิตทั้งในภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมโดยมิได้คำนึงถึงขีดจำกัดทางธรรมชาติซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ประกอบกับการขาดความรู้ ความเข้าใจถึงคุณค่าและบทบาทของธรรมชาติที่มีต่อการผลิตและความอยู่รอดของสังคม จึงทำให้แนวทางในการพัฒนาประเทศดังกล่าวได้ทำลายธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (ประเวศ วะสี, 2541 : 8) ส่งผลโดยตรงต่อความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ความตึงเครียดทางเศรษฐกิจ การเมืองระดับท้องถิ่น และระดับชาติ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลกระทบ ในการสร้างปัญหาสิ่งแวดล้อม และทำลายสภาพธรรมชาติ (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2537 : 315) เช่น ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก การแตกทะลุของชั้นโอโซน การชะล้างหน้าดิน ฝนกรด การปล่อยน้ำเสียลงทะเล และขยะมูลฝอย

ปัจจุบันปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศในปี พ.ศ.2539 มีประมาณวันละ 36,000 ตันต่อวัน (แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2542: 9-1) จากการศึกษาของกรมควบคุมมลพิษ (พ.ศ. 2539) พบว่ามูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้น มีการนำกลับมาใช้ประโยชน์ทั่วไปในรูปการนำกลับมาใช้ซ้ำและการแปรรูปมาใช้ใหม่เพียงร้อยละ 9.2 ทั้งที่มูลฝอยดังกล่าวมีศักยภาพที่จะแยกสิ่งของเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์ดำเนินการโดยรับซื้อของเก่าประมาณร้อยละ 6.7 พนักงานเก็บขนขยะของท้องถิ่นร้อยละ 1.7 และโดยคนคู่ขยะที่ประมาณร้อยละ 0.8 เมื่อมีมูลฝอยปริมาณมากแต่ท้องถิ่นไม่สามารถเก็บขนและกำจัดได้หมด มูลฝอยที่ตกค้างตามแหล่งต่างๆ ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็น บ้างก็ถูกทิ้งลงคูคลอง ท่อระบายน้ำทำให้เกิดความสกปรกน่าเสีย อุดตันทางระบายน้ำ ทำให้ปริมาณออกซิเจนในแม่น้ำลำคลองลดลง

นอกจากนี้ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกิดความต้องการใช้พลังงานในประเทศไทยซึ่งเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 10 ต่อปีอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่การผลิตพลังงานในประเทศมีจำนวนจำกัด จึงต้องมีการนำเข้าพลังงานในปริมาณที่สูงโดยสัดส่วนการนำเข้าต่อการใช้พลังงานของ

ประเทศในปี 2539 สูงถึงร้อยละ 65.5 (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ, 2539 : 98) ซึ่งอาจทำให้สูญเสียความมั่นคงในการจัดหาพลังงานของประเทศในขณะเดียวกัน ได้มีความพยายามพัฒนาแหล่งพลังงานภายในประเทศมากขึ้น การพัฒนาแหล่งพลังงาน การผลิตพลังงาน และการใช้พลังงานทุกขั้นตอนอาจเป็นที่มาของมลพิษ แหล่งพลังงานในประเทศที่สำคัญที่สุดคือ ถ่านหินลิกไนต์ เป็นพลังงานที่มีคุณภาพต่ำและมีมลพิษสูง เนื่องจากมีสัดส่วนของซัลเฟอร์และกำมะถันสูง เป็นสาเหตุก่อให้เกิดมลพิษในอากาศ นอกจากนี้การผลิตและการใช้พลังงานส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง เช่น โรงไฟฟ้าที่ใช้ถ่านหินลิกไนต์ และน้ำมันเตาเป็นเชื้อเพลิงปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ถึงร้อยละ 80 ของปริมาณทั้งหมดที่ระบายออกสู่แหล่งกำเนิด การใช้ยานพาหนะที่เพิ่มมากขึ้นก็เป็นแหล่งก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ส่วนปัญหาสภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้นในเมืองหาดใหญ่เกิดจากการพัฒนาเมืองหาดใหญ่ให้ เป็นไปตามหลักตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ผ่านมา ส่งผลให้ชุมชนเมือง หาดใหญ่เติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าและการคมนาคม ที่มีประชาชนหลังไหล เข้ามาอยู่อาศัย ประกอบธุรกิจ และเพื่อการท่องเที่ยวในตัวเมืองเป็นจำนวนมาก ในแต่ละวันมีขยะ มูลฝอยที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่างๆ เฉลี่ยวันละ 210.73 ตัน ในขณะที่สามารถเก็บขนได้เฉลี่ยวัน ละ 160 ตัน (เทศบาลนครหาดใหญ่, 2540 : 292-293) ทำให้มีมูลฝอยตกค้าง ส่งผลให้เกิดการ แพร่กระจายของเชื้อโรค กลิ่น และเสียงต่อการปนเปื้อนของน้ำเป็นสาเหตุทำให้เกิดน้ำเสีย กระทบ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติประกาศให้อำเภอหาดใหญ่เป็นเขตควบคุมมลพิษ

เมื่อพิจารณาสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นนั้น พบว่า ส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรม ของมนุษย์ (เย็นใจ เลหาวิช, 2530) ทั้งนี้ก็เกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ขาด เจตคติ ค่านิยมที่เอื้อเพื่อต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมได้

แนวทางการจัดการมูลฝอยเมืองหาดใหญ่ (เทศบาลนครหาดใหญ่ , 2541) สามารถทำได้ทั้ง การสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของสาธารณชนกับภาครัฐในการจัดการมูลฝอย การสร้างจิตสำนึก เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความรับผิดชอบและหน้าที่ในการแก้ไขปัญหามูลฝอยของ สังคม การแยกมูลฝอยเพื่อลดปริมาณมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัด และการกำจัดมูลฝอยด้วย เทคโนโลยี

การที่จะให้สมาชิกของสังคมมีพฤติกรรมในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมการศึกษามี บทบาทสำคัญในการพัฒนาคน โรงเรียนจึงมีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เยาวชนมี ความตระหนัก มีจิตสำนึกและค่านิยมในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมอย่าง

ยั้งยืน (สุวัจน์ เงินฉ่ำ, 2542 : 45) นอกจากนี้การที่จะพัฒนาเยาวชน ให้มีความตระหนัก มีจิตสำนึก และค่านิยมในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของ ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียน ที่จะต้องจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่ตนรับผิดชอบรวมทั้งร่วมมือกับครูผู้สอนรายวิชาอื่น หรือกลุ่มวิชาอื่น (ไชยยศ บุญญาอนุภาพ, 2542 : 85) แนวทางหลักในการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม คือ การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีส่วนร่วม ยึดปัญหาหรือ สถานการณ์จริงเป็นจุดเริ่มต้นการเรียนรู้ การลงมือกระทำและการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการ เรียนรู้ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน

ปัจจุบันมีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของบุคคลในแต่ละอาชีพ เช่น ความตระหนักต่อมลพิษทางเสียงของพนักงานขับรถยนต์ (อดิสร เหลืองไทรงาม, 2529) ความตระหนักต่อมลพิษและเสียงของตำรวจจราจร (จิตตาทินนหาร เลิศทวีสินธุ์, 2527) ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตควบคุมมลพิษ อำเภอหาดใหญ่ (จินตนา จินากุล, 2540) เป็นต้น แต่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยถึงความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตอำเภอหาดใหญ่ ว่ามีความตระหนักต่อปัญหา สิ่งแวดล้อมหรือไม่เพียงใด มีปัจจัยใดที่มีผลต่อความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของข้าราชการครูในเขตอำเภอหาดใหญ่ ซึ่งเป็นบุคคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยตรงในการปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นการบรรเทาและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึง ศึกษาความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมของข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตควบคุมมลพิษ กรณีศึกษาอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมของข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตควบคุมมลพิษอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมของข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและปัจจัยด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมของข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

3. สมมุติฐานของการวิจัย

1. ข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษาที่มีความแตกต่างทางปัจจัยส่วนบุคคลมีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน
2. ข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษาที่มีความแตกต่างทางปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

4. ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบว่า ข้าราชการครูมีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับใด
2. เพื่อให้ทราบว่า ปัจจัยใดที่มีผลต่อความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมของข้าราชการครู
3. เพื่อให้ทราบว่า มีปัจจัยใดที่ส่งเสริมบทบาทด้านสิ่งแวดล้อมและปัจจัยใดที่เป็นอุปสรรคต่อบทบาทด้านสิ่งแวดล้อม
4. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยการสร้างความตระหนัก คำนึงมในการอนุรักษ์พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ข้าราชการครู ตามแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ปัจจัยส่วนบุคคล

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง
- เขตที่อยู่อาศัย
- ระยะเวลาที่อยู่ในเขตควบคุมมลพิษ

พิษ

ปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

- การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
- สื่อที่ใช้ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
- การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม
- เนื้อหาวิชาที่สอน
- กระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- หน้าที่อื่นที่รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ตัวแปรตาม

ความตระหนัก

- ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
- การเห็นคุณค่าและประโยชน์
- การมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาไว้ใช้ประโยชน์

6. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ประชากร และตัวแปร ที่ศึกษาดังนี้

6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของข้าราชการครู โดยศึกษาความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมในเขตควบคุมมลพิษอำเภอหาดใหญ่ ใน 5 ด้าน คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม
2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ด้านขยะมูลฝอย การใช้ทรัพยากรน้ำและพลังงาน
3. การเห็นคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
5. ปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

6.2 ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตควบคุมมลพิษอำเภอหาดใหญ่ ได้แก่ ข้าราชการครูโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย จำนวน 205 คน ข้าราชการครูโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัยสมบูรณกุลกันยาจำนวน 184 คน โรงเรียนหาดใหญ่รัฐประชาสรรค์จำนวน 120 คน โรงเรียนหาดใหญ่พิทยาคมจำนวน 80 คน โรงเรียนหาดใหญ่เจริญราษฎร์จำนวน 34 คน และโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย 2 จำนวน 120 คน ในปีการศึกษา 2544 รวมจำนวน 743 คน

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane (ประคอง กรรณสูตร, 2535 : 11) ทำให้ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 260 คน

6.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

6.3.1 **ตัวแปรอิสระ** ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง เขตที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่ในเขตควบคุมมลพิษ รายได้ ตำแหน่ง และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วิชาที่สอน การเรียนการสอนแบบบูรณาการ หน้าที่อื่นทั้งในและนอกโรงเรียน

6.3.2 **ตัวแปรตาม** ได้แก่ ความตระหนักซึ่งวัดจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การเห็นคุณค่าและประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาไว้ใช้ประโยชน์

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษาดังนี้

7.1 **สิ่งแวดล้อม** ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างบนพื้นโลก รวมทั้งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งย่อมมีผลส่งเสริมส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สำหรับการศึกษาค้างนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย การใช้ทรัพยากรน้ำและพลังงาน

7.2 **ความตระหนัก** ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ การเห็นคุณค่าและประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาไว้ใช้ประโยชน์

7.3 **ความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม** ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ การเห็นคุณค่าและประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาไว้ใช้ประโยชน์ของทุกสิ่งทุกอย่างบนพื้นโลก รวมทั้งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งย่อมมีผลส่งเสริมส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สำหรับการศึกษาค้างนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย การใช้ทรัพยากรน้ำและพลังงาน

7.4 **การวัดระดับความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม** ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้หมายถึง การวัดระดับความรู้ ความเข้าใจ การเห็นคุณค่าและประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาไว้ใช้ประโยชน์ของทุกสิ่งทุกอย่างบนพื้นโลก รวมทั้งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งย่อมมีผลส่งเสริมส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สำหรับการศึกษาค้างนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย การใช้ทรัพยากรน้ำและพลังงาน

7.5 **ปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม** ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อดูแลสิ่งแวดล้อม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เนื้อหาวิชาที่สอน การเรียนการสอนแบบบูรณาการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และหน้าที่อื่นที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งในและนอกโรงเรียน (นอกเหนือการสอน)